

**Stowarzyszenie „Bezpieczna Gmina -
Wolna od Wiatraków”
Targowica 30 A
57-211 Ciepłowody**

W odpowiedzi na pismo Stowarzyszenia z dnia 28 października 2014 r. (data wpływu 28 października 2014 r., znak: ST.BG.WoW/USNE/RŚ/1/2014), w którym zostały przedstawione uwagi dotyczące postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedsięwzięcia pn.: **„Farma wiatrowa »Ciepłowody« z przyłączeniową, kablową linią elektroenergetyczną 110 kV do GPZ »Ząbkowice« i elementami towarzyszącymi, w gminie Ciepłowody”**, informuję, co następuje.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu, jako organ właściwy do wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach w przedmiotowej sprawie jest także organem właściwym do rozpatrzenia uwag i wniosków złożonych w toku niniejszego postępowania, w tym uwag i wniosków złożonych przez strony postępowania – na każdym jego etapie – oraz uwag i wniosków złożonych przez każdego zainteresowanego – na etapie procedury udziału społeczeństwa. Ww. pismo zostało złożone w trakcie trwania procedury udziału społeczeństwa, która w niniejszej sprawie odbywała się w dniach od 8 października 2014 r. do 28 października 2014 r. (włącznie).

Po przeanalizowaniu przedłożonych uwag Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu pismem z dnia 2 grudnia 2014 r. (sygn.: WOOS.4210.60.2012.AMK.29) wezwał wnioskodawcę do niezwłocznego uzupełnienia dokumentacji. Uzupełnienie zostało złożone w dniu 15 stycznia 2015 r.

Ustosunkowując się do przedłożonych przez Stowarzyszenie uwag do postępowania, po dokonaniu analizy Raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko wraz z uzupełnieniami oraz pozostałego materiału dowodowego, wyjaśniam co następuje.

Ad. 1. Bagatelizowany w raporcie środowiskowym negatywny wpływ Farmy Wiatrowej „Ciepłowody” na klimat akustyczny oraz błędne obliczenia hałasu słyszalnego i infradźwiękowego.

W opinii tutejszego organu nie można zgodzić się ze stwierdzeniem, że analiza oddziaływania przedsięwzięcia na klimat akustyczny została potraktowana w sposób marginalny, a wykonane obliczenia są błędne. Emisja hałasu do środowiska jest jednym z głównych oddziaływań związanych z budową i eksploatacją elektrowni wiatrowych i często to właśnie oddziaływanie w tym zakresie ma decydujący wpływ na podjęcie decyzji odnośnie lokalizacji poszczególnych turbin wiatrowych. W celu określenia przewidywanego

oddziaływania pracujących elektrowni wiatrowych na klimat akustyczny Autorzy *Raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko* przedstawili analizę propagacji hałasu opracowaną w programie komputerowym SoundPlan 7.0, który zgodny jest z Polską Normą PN-ISO 9613-2 „Akustyka. Tłumienie dźwięku podczas propagacji w przestrzeni otwartej”. Na potrzeby przeprowadzonych obliczeń dokonano identyfikacji położonych w okolicy obszarów podlegających ochronie przed hałasem i dokonano ich kwalifikacji zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2007 r., Nr 120, poz. 826 ze zm.).

Po uwzględnieniu sukcesywnie przedstawianych uzupełnień i wyjaśnień dokumentacji, dotyczących oddziaływania inwestycji na klimat akustyczny, tutejszy organ uznał, że ostateczna wersja analizy oddziaływania sporządzona została w sposób prawidłowy, a z jej treści wynika, że budowa i funkcjonowanie przedmiotowej farmy wiatrowej nie powinno powodować przekraczania dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (przy uwzględnieniu przedstawionych w dokumentacji działań minimalizujących oddziaływanie w tym zakresie). Mimo niezaprzeczalnego faktu, iż turbiny wiatrowe stanowią będą źródło hałasu o znacznej mocy, należy stwierdzić, że w przypadku posadowienia ich w odpowiedniej odległości od terenów podlegających ochronie przed hałasem oraz zastosowanie właściwych środków minimalizujących oddziaływanie, dotrzymanie wymaganych przepisami prawa dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku będzie możliwe.

W zakresie emisji hałasu infradźwiękowego, w literaturze można odnaleźć dowody na to, że infradźwięki wytwarzane przez wirnik turbiny wiatrowej mogą wpłynąć niekorzystnie na samopoczucie bądź zdrowie człowieka, w szczególności w przypadku przebywania przez długi czas w bliskich odległościach (poniżej 500 m) od elektrowni. Udokumentowano też przypadki osób odczuwających dolegliwości mimo, że nie powinny być narażone na działanie infradźwięków, ze względu na duże odległości zabudowań od turbiny. W literaturze istnieją także opinie, że elektrownie nie emitują słyszalnych infradźwięków (J.F. Manwell et al. 2002) i na tym opiera się pojęcie o ich nieszkodliwości. Ponadto pomiary wykonane przez dr inż. Ryszarda Ingielewicza i dr inż. Adama Zagubnia z Politechniki Koszalińskiej na farmie wiatrowej złożonej z dziewięciu elektrowni typu VESTAS V80 – 2,0 MW Opti-Speed pozwoliły stwierdzić, że praca elektrowni wiatrowych nie stanowi źródła infradźwięków o poziomach mogących zagrazić zdrowiu ludzi (ze względu na brak kryteriów oceny hałasu infradźwiękowego w środowisku naturalnym, posłużono się kryteriami dotyczącymi stanowisk pracy). W odległości 500 m, uzyskane wartości osiągnęły maksymalną 82,7 dB (Lin) i 78,4 dBG i zbliżone były praktycznie do poziomów tła [„Wytyczne w zakresie prognozowania oddziaływań na środowisko farm Wiatrowych”, M. Stryjecki, K. Mielniczuk, Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Warszawa 2011]. Według przeprowadzanych badań w USA i Wielkiej Brytanii [J. Jacobsen 2005] infradźwięki wytwarzane przez wirnik turbiny wiatrowej nie wpływają niekorzystnie na zdrowie człowieka. Autorzy dokumentacji dotyczącej przedmiotowej farmy wiatrowej uważają, że elektrownie wiatrowe emitują

infradźwięki na bardzo niskim poziomie, zdecydowanie poniżej wartości mogących wpływać niekorzystnie na zdrowie ludzkie.

Kluczowy jednak w aspekcie oceny oddziaływania elektrowni wiatrowych pod względem emisji hałasu infradźwiękowego jest fakt, iż w polskich przepisach brak jest aktów prawnych określających dopuszczalne poziomy hałasu infradźwiękowego w środowisku, na podstawie których Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu mógłby określić środowiskowe warunki realizacji przedsięwzięcia w tym zakresie. Przyjęto natomiast, że usytuowanie projektowanych elektrowni wiatrowych w odległości większej niż 500 m od zabudowy mieszkaniowej spowoduje, że natężenie infradźwięków na terenie tej zabudowy kształtować się będzie poniżej wartości mogących wpływać na zdrowie ludzi.

W zakresie skumulowanego oddziaływania inwestycji na klimat akustyczny w uzupełnieniach dokumentacji dokonano dodatkowej analizy możliwości kumulowania się etapu realizacji i eksploatacji planowanej farmy wiatrowej z istniejącą kopalnią bazaltu w Targowicy – punkt 12 oraz załącznik 6a uzupełnienia z dnia 10 lutego 2014 r., a także (w wersji ostatecznej) w punkcie 2 uzupełnienia dokumentacji dnia 26 czerwca 2014 r. i w załączonej do tego uzupełnienia „Analizie akustycznej dla projektu farmy wiatrowej FW Ciepłowody”.

Z ogólnie przyjętą zasadą przy ustalaniu środowiskowych warunków realizacji przedsięwzięcia polegającego na budowie zespołów elektrowni wiatrowych, nie jest wymagane podawanie informacji na temat producenta i modelu turbin wiatrowych. Przy wykonywaniu analiz środowiskowych konieczne jest natomiast uwzględnienie granicznych parametrów urządzeń, decydujących o skali oddziaływania na środowisko (np. maksymalna moc akustyczna).

Odległości planowanych elektrowni wiatrowych od terenów podlegających ochronie przed hałasem (w tym zabudowań mieszkalnych) zostały wskazane na stronie 109 *Raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko*. W przypadku planowania lokalizacji elektrowni wiatrowych należy zaznaczyć, że w polskim prawie nie ma przepisów określających minimalną odległość elektrowni od zabudowy. W związku z tym, podstawowym aktem prawnym mającym wpływ na ustalenie tej odległości jest rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. z 2014 r., poz. 112, j.t.). Przywołane w piśmie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu (znak: WSI.410.318.2012.KM) *Studium przestrzennych uwarunkowań rozwoju energetyki wiatrowej w województwie dolnośląskim [Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne, Wrocław 2010 r.]* jest, cyt.: „(...) narzędziem wspomagającym przy podejmowaniu decyzji lokalizacyjnych, a jego zapisy mają jedynie charakter nieobligatoryjnych wytycznych. Dokument jest adresowany przede wszystkim do samorządów lokalnych odpowiedzialnych za kreowanie polityki przestrzennej na swoim terenie (...)”, zatem jego zapisy (w tym zalecenie dotyczące minimalnej odległości elektrowni wiatrowych od zabudowy mieszkaniowej wynoszącej 1000 m) nie mogą być

decydujące przy określaniu środowiskowych warunków realizacji przedsięwzięcia. Założenie zawarte w ww. *Studium* zostało natomiast uwzględnione w *Raporcie* przy opisie jednego z wariantów alternatywnych realizacji przedsięwzięcia (pkt 8.4 *Raporту*).

Ad. 2. Brak odpowiednich warunków wietrznych na terenie gminy Ciepłowody oraz błędne pomiary wiatru dokonane przez inwestora.

Do *Raporту o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko* załączona została „*Prognoza produkcji energii dla Farmy Wiatrowej Ciepłowody*”, wykonana przez Pana Bartosza Reicherta, zgodnie z którą oszacowane warunki wietrzne w rejonie planowanej farmy wiatrowej są wystarczające dla zagwarantowania opłacalności ekonomicznej projektu.

Ad 3. W „Raportcie...” brak obiektywizmu i rzetelności w opisie krajobrazu gminy Ciepłowody, brak odniesienia projektowanej farmy wiatrowej do ratyfikowanych przez Polskę wytycznych Europejskiej Konwencji Krajobrazowej UE”.

Zgodnie z zapisami *Raporту* obszar objęty zakresem przedsięwzięcia jest bogaty w stanowiska archeologiczne, dla których zagrożenie może stanowić etap realizacji przedmiotowej farmy wiatrowej. W związku z tym, zgodnie z odrębnymi przepisami, wszelkie prace ziemne związane z budową fundamentów elektrowni wiatrowych lub inne prace polegające na prowadzeniu wykopów, wymagać będą stosownych uzgodnień z Dolnośląskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i w razie konieczności prowadzone będą pod nadzorem konserwatorskim, co winno zagwarantować zachowanie cennych zabytków archeologicznych, w przypadku ich odkrycia w miejscu prowadzenia prac budowlanych.

Europejska Konwencja Krajobrazowa została ratyfikowana przez Polskę w 2004 r., jednak do dnia dzisiejszego jej założenia nie zostały w pełni transponowane do prawodawstwa polskiego – obecnie trwają prace nad przedstawionym przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej projektem *ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu* (tzw. ustawa krajobrazowa). Podstawowymi celami Konwencji są: „promowanie ochrony, gospodarki i planowania krajobrazu, a także organizowanie współpracy europejskiej w zakresie zagadnień dotyczących krajobrazu”. Nie zawiera ona jednak szczegółowych wytycznych dotyczącej metodyki dokonania oceny zidentyfikowanych krajobrazów oraz oceny wpływu planowanych przedsięwzięć na krajobraz. Pomimo braku aktów wykonawczych, określających wskaźniki i metodologię oceny krajobrazu, w opinii tut. organu przedstawiona w raporcie analiza i ocena wpływu inwestycji na krajobraz została sporządzona w sposób prawidłowy – dokonano szczegółowego rozpoznania terenu inwestycji (w oparciu o ustalenia z wizji lokalnej określono m.in. charakterystyczne cechy krajobrazu, typ ukształtowania terenu, stopień ingerencji człowieka w naturalny stan krajobrazu, występowanie osi widokowych,

występowanie dominant naturalnych i antropogenicznych), sporządzono dokumentację fotograficzną, w oparciu o którą dokonano wizualizacji krajobrazu, przeanalizowano mapy topograficzne terenów sąsiadujących z planowaną inwestycją oraz uwzględniono występujące w sąsiedztwie obszary o podwyższonych walorach krajobrazowych (Obszar Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie”, Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Wzgórza Strzelińskie”, Park Krajobrazowy Gór Sowich i Śnieżnicki Park Krajobrazowy).

Zgodnie z oceną przedstawioną w raporcie, inwestycja realizowana będzie na terenie pagórkowatym, na otwartej przestrzeni gruntów rolnych (głównie ornych), poza terenami parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych - zatem wybór jej lokalizacji nie powinien być konfliktowy pod względem krajobrazowym. Niewątpliwie podział farmy na dwa skupiska turbin (zamiast realizacji jednego zwartego zespołu elektrowni), realizacja inwestycji na terenie o dużej różnicy wysokości (w porównaniu z terenem równinnym), obecność w rejonie przedmiotowej inwestycji kompleksów leśnych, a także alei i szpalerów drzew przyczyni się do ograniczenia jej wpływu na krajobraz. Tut. organ nie znajduje w powyższych stwierdzeniach sformułowań nielogicznych.

Wskazać należy, iż zawarte w raporcie sformułowanie o brzmieniu: *„Obszar projektowanej FW Ciepłowody pod względem naturalności krajobrazu nie przedstawia wysokiej wartości, gdyż w znacznym stopniu uległ przekształceniu przez człowieka”*, dotyczy oceny krajobrazu terenu inwestycji pod kontem jego „naturalności”. Autorzy raportu powyższe wnioski wywiedli z faktu, iż naturalnie występujące na przedmiotowym terenie lasy zostały wycięte i zastąpione przez uprawy rolnicze (co zostało wyjaśnione w raporcie na str. 22). Tak więc obecnie występujący na przedmiotowym terenie krajobraz określono jako krajobraz kulturowo-uprawowy, charakterystyczny dla obszarów wiejskich - co jest zgodne ze stanem faktycznym.

Brak jest również podstaw do stwierdzenia, że autorzy raportu sugerują, iż zabudowa jednorodzinna i zagrodowa bardziej wpływa na degradację krajobrazu niż projektowana farma wiatrowa i istniejąca na terenie wsi Targowica kopalnia bazaltu. Z zapisów na stronie 23 raportu wynika bowiem, iż zmiany krajobrazowe dotyczące rozprzestrzeniania się zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej lub zagrodowej są „znacznie mniej widoczne”. Natomiast głównym istniejącym dysonansem w krajobrazie jest właśnie kopalnia bazaltu w pobliżu wsi Targowica, w obrębie której mamy do czynienia z krajobrazem industrialnym, wyraźnie wyodrębnionym i „widocznym nawet z dużej odległości”.

Nie jest również jasne z jakich powodów usytuowanie przedmiotowej farmy wiatrowej miałyby spowodować utratę funkcji przyrodniczych, ochronnych i korytarzy ekologicznych przez położone w sąsiedztwie obszary objęte ochroną na podstawie przepisów *ustawy o ochronie przyrody*, tj. Obszar Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie” oraz Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Wzgórza Strzelińskie”. W przedstawionych zarzutach nie zostało to uzasadnione. Wskazać należy, iż wszystkie

turbiny objęte przedmiotowym przedsięwzięciem będą realizowane poza ww. formami ochrony przyrody, w pewnym od nich oddaleniu. W związku z powyższym, z uwagi na takie usytuowanie inwestycji, jej realizacja nie powinna spowodować naruszenia przepisów obowiązujących w granicach tych obszarów - odpowiednio *rozporządzenia Wojewody Dolnośląskiego Nr 29 z dnia 28 listopada 2008r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Niemczańsko - Strzelińskie”* (Dz. Urz. Woj. Doln. Nr 317, poz. 3928) oraz *Uchwały Nr XXXIX/348/10 Rady Miejskiej Strzelina z dnia 26 stycznia 2010 r. w sprawie utworzenia Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego „Wzgórza Strzelińskie”* (Dz. Urz. Woj. Dol. Nr 40, poz. 563) – które zostały wprowadzone m.in. w celu zachowania i ochrony wartości przyrodniczych i krajobrazowych tych obszarów. Niemniej jednak jak wskazują autorzy raportu inwestycja może mieć duży wpływ na postrzeganie krajobrazu z Obszaru Chronionego Krajobrazu „Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie” – elektrownie wiatrowe będą tu postrzegane z odległości od ok. 1 do 14 km, jednak ich widoczność będzie silnie zróżnicowana ze względu na specyfikę lokalnego krajobrazu, od pełnej ekspozycji do znikomej.

W związku z powyższym zarzuty o braku obiektywizmu i rzetelności przy opisie walorów krajobrazowych terenu inwestycji, a także o nielogiczności i nieprawdziwości stwierdzeń zawartych w raporcie dotyczących oceny wpływu inwestycji na krajobraz należy uznać za bezzasadne.

Ad. 4. Negatywny wpływ projektowanej Farmy Wiatrowej „Ciepłowody” na ornitofaunę (awifaunę), chiropterofaunę i herpetofaunę.

Planowana farma wiatrowa zlokalizowana będzie poza obszarami objętymi ochroną na mocy ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013r. poz. 627 ze zmianami), w tym poza obszarami Natura 2000. Najbliżej zlokalizowanymi obszarami Natura 2000 są: obszary mające znaczenie dla Wspólnoty Wzgórza Strzelińskie PLH020074 (ok. 3 km), Muszkowicki Las Bukowy PLH020068 (ok. 1,4 km), Wzgórza Niemczańskie PLH020082 (ok. 5,5 km) oraz Skałki Stoleckie PLH020012 (ok. 5,7 km) - wyznaczone m.in. dla ochrony kilku gatunków nietoperzy (mopek, nocek duży, nocek Bechsteina, nocek orzęsiony). W znacznie dalszej odległości położone są (na terenie województwa opolskiego) Obszary Specjalnej Ochrony ptaków: Zbiornik Otmuchowski PLB160003 (ok. 21,7 km) i Zbiornik Nyski PLB160002 (ok. 29 km). Takie usytuowanie farmy względem ww. obszarów Natura 2000 nie daje jednak podstaw do wyłączenia całej gminy Ciepłowody spod lokalizacji obiektów przemysłowej energetyki wiatrowej. Kwestie związane z posadowieniem elektrowni wiatrowych względem obszarów chronionych (w tym związane z zaleceniem wykluczenia budowy tego typu inwestycji z bliskiego sąsiedztwa tych obszarów) są rozstrzygane indywidualnie dla konkretnego przedsięwzięcia w ramach prowadzonej procedury oceny oddziaływania na środowisko.

Jak wynika z dokumentacji zgromadzonej na potrzeby przedmiotowego postępowania, realizacja przedsięwzięcia została poprzedzona wykonaniem pełnego monitoringu ptaków i nietoperzy, obejmującego wszystkie okresy fenologiczne ww. grup zwierząt - przeprowadzonego przez specjalistów z obu dziedzin, przy zastosowaniu metod i sprzętu, rekomendowanych według najlepszej współczesnej wiedzy. Przedstawiony raport wraz z materiałami uzupełniającymi zawiera obszerną, opracowaną na podstawie wyników monitoringu ocenę stopnia wykorzystywania terenu przedsięwzięcia przez ptaki i nietoperze, analizę wpływu inwestycji na ww. grupy zwierząt, w tym chronione w ramach ww. obszarów Natura 2000, a także zalecenia dotyczące minimalizacji możliwego negatywnego oddziaływania inwestycji na ww. elementy przyrody. Zdaniem tut. organu przedstawiona w raporcie analiza i ocena, dokonana w oparciu o uzyskane wyniki badań, została sporządzona prawidłowo. Równocześnie brak jest podstaw prawnych zarówno do stwierdzenia, iż badania ornitologiczne przeprowadzone w latach 2010-2011 są już „nieobowiązujące” (gdyż od tego czasu środowisko przyrodnicze terenu inwestycji nie uległo znaczącym zmianom), jak i do przedłużenia okresu tych badań do min. 3 lat. Obecnie na terenie Polski przy opracowaniu raportów OOS dla farm wiatrowych rekomendowane są standardy oraz dobre praktyki, opisane m.in. w *Wytycznych dotyczących oceny oddziaływania elektrowni wiatrowych na ptaki* (oprac. Przemysław Chylarecki et al., GDOŚ Warszawa 2011). Dokument ten został wypracowany przez środowiska naukowe i oparty jest na zasadach najlepszej współczesnej wiedzy z dziedziny ornitologii. Zakres przeprowadzonych badań ornitologicznych na potrzeby przedmiotowej inwestycji jest zgodny ze standardami określonymi w ww. dokumencie.

Wg wyników monitoringu **ornitologicznego** teren przedsięwzięcia można uznać za obszar o przeciętnych walorach ornitologicznych. Natężenie migracji ptaków w porównaniu z innymi terenami Dolnego Śląska było niskie wiosną (86,1 os./h) oraz przeciętne jesienią (234,4 os./h), w okresie zimowym nie stwierdzono wysokich liczebności ptaków, również w okresie lęgowym zarówno różnorodność, jak i liczebność ptaków lęgowych na obszarze farmy kształtowały się na poziomie średnim. Uwagę zwraca jedynie stosunkowo duża liczba stwierdzonych stanowisk lęgowych gąsiorka (72 stanowiska), niemniej jednak jest to liczny gatunek lęgowy krajobrazu rolniczego. Biorąc pod uwagę obszar objęty badaniami (30,95 km²) zagęszczenie populacji tego gatunku wynosiło 2,3 pary/km² i nie odbiegało znacząco od wartości przeciętnych. Również stwierdzone zagęszczenia ortolana i jarzębatki (po ok. 0,3 pary/km²) należały do przeciętnych na tle innych danych krajowych. Pozostałe gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej wymienione w Państwa piśmie, występowały na obszarze farmy w niewielkiej liczbie. Spośród nich największą wartość faunistyczną miało występowanie bociana czarnego, którego stanowisko znajdowało się w Muszkowickim Lesie Bukowym. Jesienią 2013r. (już po odlocie ptaków) duże gniazdo, które mogło należeć do bociana czarnego znaleziono także w południowej części kompleksu leśnego położonego na południe od Piotrowic Polskich. Niemniej jednak w

okresie monitoringu bociany czarne były widziane zaledwie dwukrotnie, na obrzeżach farmy (w rejonie Baldwinowic 1 os. oraz w rejonie Piotrowic Polskich 2 os.), co nie daje podstaw do wprowadzenia specjalnych zaleceń minimalizujących negatywne oddziaływanie inwestycji na ten gatunek (w tym podjęcia decyzji o rezygnacji z części planowanych turbin). Natomiast wbrew sugestiom zawartym w ww. piśmie Stowarzyszenia w wyniku przeprowadzonego monitoringu (w okresie grudzień 2010-grudzień 2011) na obszarze inwestycji nie stwierdzono takich gatunków jak orzeł przedni i świergotek rdzawogardły – obserwacje tych gatunków miały co prawda miejsce w poprzednim monitoringu (realizowanym na zlecenie innego inwestora), lecz miały one charakter przypadkowy i dotyczyły pojedynczych osobników podczas migracji. Zatem z uwagi na taki charakter obserwacji rozważanie wpływu przedmiotowej inwestycji na te gatunki byłoby bezzasadne. W odniesieniu do ptaków drapieżnych, należących do grupy ptaków najbardziej narażonych na kolizje z turbinami wiatrowymi, zaobserwowano łącznie 12 gatunków, niemniej jednak najliczniej notowany był stosunkowo najbardziej rozpowszechniony spośród wszystkich ptaków drapieżnych mysołów (stanowił on 71% wszystkich oznaczonych ptaków drapieżnych). Ponadto biorąc pod uwagę średnią intensywność wykorzystania przestrzeni powietrznej przez ptaki drapieżne, która w ciągu roku wyniosła zaledwie 2,5 osobnika/godz. (co oznacza wartość niską w porównaniu z innymi rejonami Dolnego Śląska) – nie przewiduje się znacząco negatywnego oddziaływania inwestycji na tę grupę ptaków. W każdym z okresów fenologicznych ptaki odbywały najwięcej przelotów na najniższym pułapie do 50 m, a więc poniżej strefy kolizyjnej. W kontekście potencjalnego oddziaływania farmy na awifaunę zwraca jednak uwagę stosunkowo duża liczebność gęsi w okresie pozalegowym, zwłaszcza wiosną. Potwierdzenie liczego występowania gęsi na tym obszarze po realizacji farmy może skutkować koniecznością zastosowania działań minimalizujących (okresowe wyłączenia pracy turbin). W raporcie szczegółowo przeanalizowano możliwość wystąpienia negatywnych oddziaływań inwestycji na ptaki, związanych zarówno ze śmiertelnością bezpośrednią w wyniku kolizji, jak i utratą siedlisk, efektem odstraszenia oraz efektem bariery. Również oddziaływania związane z fragmentacją siedlisk były brane pod uwagę przy projektowaniu inwestycji (w tym przy budowie dróg dojazdowych oraz kabli przyłączeniowych). Drogi poprowadzono głównie wzdłuż istniejących dróg polnych oraz w obrębie pól uprawnych, najczęściej po najkrótszych odcinkach w stosunku do istniejących ciągów komunikacyjnych. Tak więc oddziaływanie dróg na etapie eksploatacji inwestycji dotyczyć będzie w szczególności ptaków środowisk otwartych, w większości niezagrożonych.

Po zastosowaniu zaproponowanych w raporcie działań minimalizujących nie przewidziano oddziaływań o charakterze znaczącym. Wskazać należy, iż działanie minimalizujące polegające na okresowych wyłączeniach pracy turbin w sezonach intensywnych przelotów ptaków są jednym z najskuteczniejszych metod ograniczających śmiertelność ww. grupy zwierząt, a rozważenie ekonomicznych skutków takiego działania leży wyłącznie w gestii inwestora, nie zaś organu wydającego decyzję o środowiskowych

uwarunkowaniach. Natomiast w odniesieniu do zarzutu podobieństwa monitoringu ornitologicznego wykonanego na potrzeby niniejszej inwestycji do monitoringu prowadzonego na zlecenie innego inwestora (firmy Eolica Ciepłowody) wyjaśniam, iż powyższe podobieństwo może wynikać z faktu, iż oba monitoringi zostały oparte na zasadach najlepszej współczesnej wiedzy z dziedziny ornitologii oraz na standardowych w sensie metodologicznym założeniach. W opinii tut. organu prowadzenie tego typu badań według standardowych metod jest korzystne, gdyż zapewnia późniejszą porównywalność uzyskanych w ten sposób wyników. Zatem przy zbliżonym rozmieszczeniu turbin w obu projektach (planowanych do realizacji na tożsamym terenie) badania należało przeprowadzić według podobnych/optimalnych metod (dot. nakładu pracy, rozkładu powierzchni obserwacyjnych, sposobu analizy i wnioskowania), aby można było w sposób jak najbardziej rzetelny dokonać oceny walorów ornitologicznych terenu inwestycji.

Z kolei dokonana w trakcie monitoringu charakterystyka chiropterofauny wskazuje, że obszar wokół Farmy Ciepłowody okazał się stosunkowo atrakcyjny dla nietoperzy, choć teren bezpośredniego otoczenia większości planowanych turbin był raczej ubogi. Gatunkiem dominującym na obszarze przedmiotowej farmy był karlik malutki. Do innych, licznie stwierdzanych na tym terenie, zaliczono nietoperze z rodzaju nocek, borowca wielkiego, karlika większego i mopka. Mopek, gatunek z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, nie był jednak gatunkiem dominującym, jak niesłusznie wskazano w piśmie Stowarzyszenia i nie należy on do gatunków najbardziej zagrożonych oddziaływaniem farm wiatrowych. Gatunek ten jest dość mocno związany z obszarami leśnymi, unika natomiast środowisk otwartych, na których planuje się posadowienie turbin. Dotychczasowe dane literaturowe wykazały niską śmiertelność tego gatunku na farmach wiatrowych w Europie zachodniej. Zatem, z uwagi na ekologię tego gatunku, zachowanie bezpiecznej odległości turbin od lasów, zadrzewień i alei powinno ograniczyć wpływ inwestycji na mopki do poziomu niskiego lub nieistotnego (dotyczy to również populacji chronionych w ramach położonych w sąsiedztwie obszarów Natura 2000: Muszkowicki Las Bukowy, Wzgórza Strzelińskie, Skałki Stoleckie, Wzgórza Niemczańskie, Ostoja Nietoperzy Gór Sowich, Masyw Ślęży, Góry Bardzkie). W przypadku analizy wpływu inwestycji na obszary Natura 2000 uwzględniono wszystkie obszary znajdujące się w odległości do 20 km od terenu inwestycji. Wpływ na każdy obszar został oceniony pod kątem oddziaływania na poszczególne gatunki będące przedmiotami ochrony w tych obszarach, jak i pod kątem możliwości migracji poszczególnych gatunków pomiędzy tymi ostojami i innymi ważnymi stanowiskami. Biorąc zatem pod uwagę wzajemne położenie tych obszarów (a w szczególności zlokalizowanych na ich terenie znanych stanowisk nietoperzy) oraz ich połączenie z naturalnymi elementami środowiska pełniącymi funkcję korytarzy migracyjnych (lasy, zadrzewienia, aleje i szpalery drzew, oraz doliny cieków wodnych), a także niskie narażenie kolizjami gatunków nietoperzy, będących przedmiotami ochrony w tych ostojach, nie wykazano możliwości wystąpienia znacząco negatywnego wpływu na te obszary.

Niemniej jednak wskazać należy, iż z uwagi na stwierdzone podczas monitoringu chiropterologicznego bogactwo gatunkowe nietoperzy w sąsiedztwie przedmiotowej inwestycji, zmodyfikowano pierwotnie zaplanowane rozstawienie turbin oraz zaproponowano inne działania minimalizujące (w tym okresowe wyłączenia), w taki sposób, aby zapobiec ewentualnym stratom w środowisku przyrodniczym związanym z funkcjonowaniem inwestycji. Przedstawiona w raporcie ocena oddziaływania inwestycji na nietoperze, przy końcowym rozstawieniu turbin i zastosowaniu zaproponowanych zaleceń minimalizujących, nie wykazała możliwości wystąpienia oddziaływań o charakterze znaczącym. Ocena ta została oparta na danych z pełnego monitoringu chiropterologicznego oraz na informacjach zawartych w dostępnych materiałach publikowanych i niepublikowanych dotyczących przedmiotowego terenu, czyli na „twardych dowodach”, nie zaś na „hipotezach” jak zostało zasugerowane w ww. piśmie Stowarzyszenia. Ponadto należy zauważyć, iż przedstawione w raporcie trudności w ocenie oddziaływania inwestycji na nietoperze wynikają nie z nierzetelnego wykonania badań, lecz z luk we współczesnej wiedzy (dot. niepełnych danych o nietoperzach z obszarów Natura 2000 oraz o biologii części gatunków) oraz niedostatków techniki (dot. braku sprzętu umożliwiającego dokładne śledzenie migrującego nietoperza), które zostały wykazane i szczegółowo opisane w raporcie. Niestety z uwagi na trudności w badaniu niektórych aspektów biologii nietoperzy, w wielu przypadkach nie jest możliwe uzyskanie szczegółowych danych. Z tego powodu autor monitoringu chiropterologicznego – stosując zasadę przezorności – nie wykluczył negatywnego oddziaływania inwestycji na nietoperze, choć oddziaływanie to nie powinno mieć charakteru znaczącego (np. z uwagi na brak stwierdzonych ważnych szlaków migracji, które najczęściej koncentrują się w dolinach większych rzek). Wskazać jednak należy, iż rzeczywista ocena wpływu inwestycji na nietoperze zostanie dokonana w oparciu o wyniki monitoringu porealizacyjnego – na tym etapie możliwe więc będzie dokonanie weryfikacji przedstawionych w raporcie prognoz, co umożliwi podjęcie dodatkowych działań minimalizujących negatywny wpływ inwestycji na nietoperze (w przypadku zaistnienia takiej konieczności).

Odnosząc się natomiast do zarzutów związanych z przedstawioną w raporcie oceną oddziaływania inwestycji na herpetofaunę wyjaśnić należy, iż ocena ta oparta została zarówno na wynikach badań terenowych (wykonanych przez specjalistę herpetologa), obejmujących rozpoznanie potencjalnych siedlisk płazów i gadów, jak i na analizie danych zawartych w wykonanej w sezonie wiosenno-letnim 2010r. inwentaryzacji płazów i gadów, na potrzeby *Inwentaryzacji przyrodniczej gminy Ciepłowody* („Krameko”, 2010). Z analizy ww. materiałów wynika, iż bogactwo herpetofauny gminy Ciepłowody, o którym mowa w ww. piśmie Stowarzyszenia, dotyczy terenów znacznie oddalonych od terenów planowanej inwestycji. Należy podkreślić, iż elektrownie wiatrowe i drogi dojazdowe do nich będą zlokalizowane w większości na obszarze pól uprawnych, na których nie stwierdzano płazów i tylko w jednym przypadku stwierdzono jaszczurkę żyworodną. Wyniki te są zgodne

z aktualną wiedzą o wymaganiach siedliskowych płazów i gadów, dla których grunty orne są niedogodnym siedliskiem. Z uwagi na powyższe, prace związane z realizacją przedmiotowej inwestycji nie powinny spowodować znacząco negatywnego wpływu na tę grupę zwierząt.

Ad. 6 Projektowa farma wiatrowa na terenie naszej gminy może stać się w przyszłości źródłem poważnych konfliktów, gdyż już teraz w proces decyzyjny jest nierzetelny.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska we Wrocławiu jako organ właściwy do wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach dla przedmiotowego przedsięwzięcia jest zobowiązany do podjęcia wszelkich kroków niezbędnych do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli, działając przy tym wyłącznie na podstawie obowiązujących przepisów prawa. Zgodnie z będącą w posiadaniu tutejszego organu dokumentacją, przedłożone w toku niniejszego postępowania miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (obejmujące swoim zasięgiem obszar przedmiotowej farmy wiatrowej) są obowiązującymi aktami prawa miejscowego, pomimo stwierdzenia przez Najwyższą Izbę Kontroli (Wystąpienie pokontrolne LWR-4101-18-03-2013 P/13/189) pewnych nieprawidłowości i uchybień formalnych w toku procedury sporządzania i uchwalania tych planów. Ponadto w ww. wystąpieniu Najwyższa Izba Kontroli oceniła pozytywnie (pomimo uchybień formalnych) możliwość udziału społeczności lokalnej na każdym etapie procesu planistycznego, dotyczącego lokalizacji elektrowni wiatrowych na terenie gminy Ciepłowody.

W zakresie przedstawionych wątpliwości co do możliwości zasiadania w Regionalnej Komisji ds. Ocen Oddziaływania na Środowisko we Wrocławiu Pana dr Wojciecha Jankowskiego, wyjaśniam, iż w przypadku skierowania niniejszej sprawy pod obrady ww. Komisji, Pan dr Wojciech Jankowski zwyczajowo zostanie wyłączony z głosowania.

Ad. 7 Projektowa farma wiatrowa na terenie naszej gminy spowoduje degradację najżyźniejszych ziem klasy I-III, których wartość ma również znaczenie dla całego województwa dolnośląskiego.

Przedmiotowa farma wiatrowa i infrastruktura jej towarzysząca (za wyjątkiem części przyłączeniowej linii kablowej do GPZ Ząbkowice) planowana jest na terenie gminy Ciepłowody, na obszarach objętych ustaleniami obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie z wypisami i wyrysami z tych planów, miejsca przewidziane pod lokalizację turbin wiatrowych oznaczone zostały symbolami Etw z przeznaczeniem pod lokalizację budowli i urządzeń infrastruktury technicznej związanych z elektroenergetyką, w tym turbin wiatrowych. W związku z tym obszary te procedurze planistycznej zostały odrolnione i wyłączone z produkcji rolnej. Ponadto Jak wynika z uzupełnienia z dnia 10 lutego 2014 r. do *Raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko*, szacowana powierzchnia przeznaczona pod stałe zainwestowanie w związku

z realizacją przedsięwzięcia wyniesie ok. 5,3 ha, a powierzchnia terenów tymczasowo zajętych wyniesie ok. 14,0 ha, co stanowi odpowiednio około 0,7‰ oraz 1,8‰ powierzchni całkowitej gminy Ciepłowody.

Ad. 8 Bagatelizowane i pomijane w raporcie środowiskowym zagrożenie związane ze zjawiskiem „rzucania lodem” oraz brak informacji na temat zagrożeń wynikających z awarii turbin wiatrowych.

Możliwość wystąpienia zjawiska rzucania lodem przez turbiny wiatrowe i zasięg tego zjawiska zostały szczegółowo opisane w uzupełnieniu z dnia 10 lutego 2014 r. do *Raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko (str.34-36 oraz załącznik 7)*, a także przedstawione na załączniku nr 8. Na podstawie ogólnie stosowanych wzorów dla tego typu inwestycji, teoretyczny zasięg opadania kawałków lodu został wyliczony na 367,0 m, zatem jest mniejszy niż minimalna odległość turbin wiatrowych od zabudowy mieszkaniowej (powyżej 500,0 m). Zasięg ten został wyliczony także dla maksymalnej prędkości wiatru dla turbiny pracującej (25 m/s).

Ad. 9 Proces realizacji projektowanej obecnie farmy wiatrowej na terenie naszej gminy spowoduje degradację lokalnej flory.

Zgodnie z informacją zawartą w raporcie na terenach objętych planowaną inwestycją (w tym położonych wzdłuż planowanej linii kablowej 110kV) przeprowadzono bardzo szczegółowe rozpoznanie siedliskowo-florystyczne, na podstawie którego dokonano oceny wpływu inwestycji na siedliska przyrodnicze i inne zbiorowiska roślinne oraz chronione gatunki roślin, a także zaproponowano zalecenia dotyczące minimalizacji możliwego negatywnego oddziaływania na ww. elementy przyrody. Z przedstawionej oceny wynika, iż teren farmy zajmują głównie pola uprawne, natomiast tereny planowanej linii kablowej, położone wzdłuż nasypu kolejowego, są w dużym stopniu porośnięte drzewami lub krzewami w wieku do ok. dwudziestu kilku lat. Jak słusznie wskazano w Państwa piśmie, jednym z najcenniejszych pod względem florystycznym miejsc na trasie projektowanej linii kablowej jest teren położony na północ od miejscowości Kobyla Głowa, gdzie stwierdzono występowanie siedliska przyrodniczego 9170 – *grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny*. Zgodnie z przedstawionymi wyjaśnieniami, podczas realizacji przedsięwzięcia nie zostanie naruszone ww. siedlisko przyrodnicze, ani występujące w tym rejonie stanowisko rośliny chronionej przytulii wonnej *Galium odoratum*. Analiza rozmieszczenia pozostałych stanowisk rzadkich i chronionych gatunków roślin oraz chronionych siedlisk przyrodniczych w stosunku do planowanych lokalizacji turbin, przebiegu projektowanych dróg dojazdowych oraz linii przesyłowych nie wskazuje na istotne zagrożenie wartości botanicznych wskutek realizacji inwestycji. Należy zauważyć przy tym, iż wymienione w Państwa piśmie gatunki takie jak: kalina koralowa, konwalia majowa i kopytnik pospolity nie są już objęte ochroną na

mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. z 2014r., poz. 1409).

Zatem - mając na uwadze przedstawione wyniki rozpoznania siedliskowo-florystycznego - zarzut, iż realizacja przedmiotowej inwestycji spowoduje degradację lokalnej flory należy uznać za bezzasadny. Równocześnie podkreślić należy, iż w przypadku realizacji inwestycji w miejscach o podwyższonych walorach botanicznych inwestor przewidział prowadzenie prac pod nadzorem specjalisty botanika, co powinno zminimalizować możliwość wystąpienia negatywnego wpływu w powyższym zakresie.

Ponadto zwracam uwagę, iż przedstawiona w raporcie i materiałach uzupełniających analiza wpływu inwestycji na wartości botaniczne (wbrew Państwa sugestiom) obejmuje nie tylko siedliska przyrodnicze i chronione gatunki roślin ale również pozostałe cenne pod względem botanicznym elementy przyrody, w tym dendroflorę. Jak wynika z przedstawionych informacji, w wyniku realizacji inwestycji planuje się:

- usunięcie sztucznego nasadzenia świerkowego w promieniu 200 m od elektrowni nr 3,
- ogłowienie wierzb w promieniu 250 m od turbin nr 5, 6 i 7,
- usunięcie 67 szt. drzew na trasie planowanej linii kablowej.

Z uwagi na powyższe w raporcie wskazano warunki adekwatnej kompensacji przyrodniczej, tj. zaproponowano nasadzenia kompensacyjne w postaci liniowych zadrzewień i zakrzewień z dala od farmy (tj. w odległości nie mniejszej niż 500 m od turbin), rodzimymi gatunkami drzew, odpowiednio dobranymi pod kątem siedliska, w liczbie przynajmniej o 1/4 większej od usuniętych (przy czym za 67 szt. drzew usuniętych na trasie kabla proponuje się nasadzenia w ilości co najmniej 200 szt. drzew). Wykonanie nasadzeń zostało zaproponowane w taki sposób, aby docelowo mogły one oferować warunki gniazdowania ptaków w miejsce utraconych lęgów oraz pełnić funkcję lokalnego korytarza ekologicznego dla ptaków i nietoperzy.

Dodatkowe wyjaśnienia zagadnień poruszonych w piśmie Stowarzyszenia z dnia 28 października 2014 r., w tym w szczególności odpowiedzi na pytania zamieszczone w punktach:

- 3 (w zakresie oddziaływanie na Szlak Cysterski),
- 4 [w zakresie: występowania na terenie inwestycji gatunków takich jak orzeł przedni i świergotek rdzawogardły; braku właściwej analizy dotyczącej fragmentacji siedlisk ptaków w związku z budową sieci dróg dojazdowych; podobieństwa monitoringu ornitologicznego wykonanego na potrzeby niniejszej inwestycji do monitoringu przeprowadzonego na zlecenie innego inwestora (*firmy Eolica Ciepłowody*); zagrożenia spójności lokalnej sieci Natura 2000 (dotyczy obszarów, w których przedmiotami ochrony są nietoperze); wzajemnego wykluczania się sformułowań użytych w „części chiropterologicznej” raportu, wyszczególnionych na str. 17 pisma Stowarzyszenia; dokonanej w raporcie oceny wpływu na herpetofaunę],

- 5 (w zakresie wpływu na stan zapylenia powietrza w rejonie przedsięwzięcia oraz na możliwość występowania zmian w mikroklimacie),
- 9 (w zakresie sposobu prowadzenia nadzoru nad prawidłowym wykonywaniem prac ziemnych związanych z ułożeniem kabla energetycznego),
- oraz 10 (w zakresie wpływu na zwierzęta hodowlane),

znajdują się także w przedłożonym w dniu 15 stycznia 2015 r. uzupełnieniu dokumentacji, opracowanym w odpowiedzi na wezwanie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska we Wrocławiu z dnia 2 grudnia 2014 r. (znak: WOOŚ.4210.60.2012.AMK.29), którego 1 egzemplarz został załączony do niniejszego pisma.

Jednocześnie informuję, iż w terminie 7 dni od dnia doręczenia niniejszego pisma Stowarzyszenie może przedłożyć ewentualne uwagi co do jego treści.

Regionalny Dyrektor
Ochrony Środowiska we Wrocławiu

Michał Jęcz

Otrzymują:

1. Adresat

2 a/a

Do wiadomości:

1. Stowarzyszenie Wiatr(t)ak, ul. Ząbkowicka 95, 57-211 Ciepłowody
2. Wójt Gminy Ciepłowody, ul. Kolejowa 3, 57-211 Ciepłowody
3. Burmistrz Ząbkowic Śląskich, ul. 1 Maja 15, 57-200 Ząbkowice
4. Tadeusz Widuch, Janusz Siemieniec NordEnergy Sp. z o.o. ul. Jutrzenki 47, 52-311 Wrocław

ZA ZWROTNYM
POTWIERDZENIEM
ODBIORU

REGIONALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA
WE WROCŁAWIU

WYŚLANO 19. 02. 2015

Nr z rejestru Podpis